3. Колшанский В.Г. Контекстная семантика. – М.: Наука, 1980. – 152 с.
4. Минский М. Фреймы для представления знаний. Пер. О.Н. Гринбаума. М: Энергия, 1979 – 152 с
5. Потебня А.А. Собрание трудов. Мысль и язык. М: Лабиринт, 1999- 300 с
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716 с.
7. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка. М.: издательство МГУ, 1957. – 284 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Світлана Любимова – старший викладач Одеського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом, аспірантка Київського національного лінгвістичного університету.
Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ В СИТУАЦІЯХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мар'яна МАРЦІЯШ (Тернопіль, Україна)

У статті розглянуто особливості лінгвокультурологічної інтерференції в ситуаціях міжкультурної комунікації, а саме інтерференції в рамках лінгвокультурологічного підходу, суть якого у вивченні комунікативних невдач, що виникають внаслідок накладання культурних кодів, та вплив лінгвокультурологічної інтерференції на спілкування між носіями різних мов та культур.

The article deals with the peculiarities of the linguocultural interference in the situations of intercultural communication, in particular the interference in the frame of linguocultural approach, the essence of which is in the studying of communicative failures that appear as a result of cultural codes imposition, and the influence of linguocultural interference on the communication between the native speakers of different languages and cultures.

Проблеми двомовності, багатомовності та взаємовпливу мов давно привертають увагу мовознавців. Протягом всієї історії розвитку людського суспільства люди вступали у воєнні, економічні, політичні, культурні та інші відносини один з одним, долаючи різного роду бар'єри, і перш за все, мовні. Мовні бар'єри долаються з допомогою міжкультурної комутації і перекладу, які постійно ускладнюються інтерференційними процесами. Із збільшенням інтересу до проблем міжкультурного спілкування виникає необхідність більш глибокого вивчення взаємозв'язку культури, ментальності, традицій, цінностей, бачення світу різних народів і появляється ряд нових міждисциплінарних дослідницьких парадигм, таких як лінгвокраїнознавство, лінгвокультурологія, етнолінгвістика та інші, які розглядають уже відомі явища мови з інших теоретичних позицій.

Тому **об'єктом** нашого дослідження є лінгвістична інтерференція, а **предметом** вивчення – лінгвокультурологічний різновид інтерференції, виникнення якого у міжкультурній комунікації викликане невідповідністю чи накладанням одних культурних кодів на інші, а також повною чи частковою лакунарністю у сфері культурної конотації.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою виявлення національно-культурної специфіки семантики одиниць мови і особливостей міжкультурної комунікації, обумовлених специфікою світобачення певної мовної спільноти, а також важкістю виявлення культурної конотації, яка є цілком очевидною для носіїв мови і невидимою для іншомовних користувачів в процесі міжкультурного спілкування. Крім цього, навіть у тих, хто володіє іноземною мовою як не рідною на рівні, що дозволяє їм вільно спілкуватися з іншомовними партерами і читати літературу мовою оригіналу, в ході живої і художньої комунікації виникають різні комунікативні непорозуміння, що пояснюються відсутністю необхідної комунікативної компетенції у партнерів по спілкуванні і лінгвокультурологічною інтерференцією, що зумовлюється цим. Беручи до уваги сьогоденні масштаби міжкультурної комунікації, дослідження є актуальним і перспективним.

Метою нашої статті є виявлення джерел, типів і складових компонентів лінгвокультурологічної інтерференції, що впливають на успішність процесу міжкультурної комунікації.

Вивчення рівнів, компонентів і типів такої інтерференції, а також причин її виникнення зумовлено необхідністю уникнути чи зменшити ймовірність виникнення комунікативних збоїв спершу у навчальній, художній, а в результаті, і в реальній комунікації. Крім цього,

рівні, компоненти і типи лінгвокультурологічною інтерференції ще не отримали належного освітлення в теорії перекладу і не враховуються в практиці перекладу, про що свідчить практика мультикультурного спілкування в інтернаціональних виробничих компаніях.

Згідно з Тімачивем П. В. [9: 5], мультикультурна комунікація в широкому значенні означає взаємодію між представниками різних мовних спільнот. Таке спілкування передбачає, що мовленнєві партнери володіють як мінімум двома мовами – рідною та іноземною, тобто у їх мовній і культурній свідомості поєднуються дві мовні системи, дві картини світу, чи іншими словами, два лінгвокультурні коди. В процесі використання іноземних мов ці дві системи неминуче накладаються одна на одну, що приводить до експлікації **міжмовної інтерференції**.

Існує багато точок зору щодо тлумачення змісту самого лінгвістичного терміну **«інтерференція».** Завдяки кропіткій праці багатьох лінгвістів, зокрема. У. Вайнрайха [1], Ю. О. Жлуктенка [3], М. К. Ісаєва [4], А. Є. Карлінського [6], С. В. Семчинського [8], Е. Хаугена [10], W. F. Mackey [11], S. Romaine [12], J. C. Wells [13], на даний час досить ретельно опрацьовано понятійно-термінологічне поле мовних засобів для опису явища мовної інтерференції.

Ми схильні розглядати **мовну інтерференцію** як складне комплексне, соціально-психологічне й адаптивне явище, перебіг якого розгортається під час оволодіння індивідом іноземної мови і здійснюється під впливом його свідомого чи неусвідомленого втручання у природну структуру первинної або вторинної мови.

Підвищена увага до проблем інтерференції і зв'язаного з нею білінгвізму (двомовності) спостерігалась у СССР та США в 60-80-их роках у зв'язку з явищем масового білінгвізму, що було спричинене багатонаціональним складом цих країн. В той час публікується багато робіт, що досліджують взаємовідносини як і між близькоспорідненими мовами (Е. М. Верещагін, Т. А. Бертагаєв, Ю.Д. Деришев та ін.), так і віддаленими (У. Вайнрайх, Л. Пап, Е. Хауген, та ін.). В результаті з розпадом СРСР цікавість до цієї проблеми зменшилась, проте сьогодні, завдяки процесам глобалізації та інтеграції, вона знову зростає (А. Е. Карлінський, В. Т. Клоков, О. А. Леонтович та ін.).

Наслідком відновлення уваги до інтерференції є виділення багатоманітності аспектів вивчення цього: педагогічного, власне лінгвістичного, соціологічного, психологічного , психолінгвістичного та інших.

О.Р. Валігура подає систематизацію загальнолінгвістичних ознак мовної інтерференції [2: 107]. Вона, в свою чергу, розрізняє інтерференцію за сферою функціонування (мовна, мовленнєва), за кількістю охоплюваних мов (проста, складна), за чинниками (психолінгвістична – свідома та підсвідома, соціолінгвістична – релігійна, політична та комунікативна) і за засобами комунікації (лінгвальна – фонетична, лексична, граматична та графічна, позалінгвальна – жестикуляційна, позова та мімічна).

До взаємовпливу мов належать такі явища як запозичення, що відносяться до різних історичних періодів, зміни, викликані впливом нерідної мови, мовленнєві помилки як наслідок недостатнього володіння другою мовою. Як і У. Вайнрайх, так і Е. Хауген вказували на важливість врахування соціокультурних факторів і на необхідність використання міждисциплінарних підходів при вивченні мовних контактів [10: 25-28; 1: 63-65]. З цієї точки зору словниковий склад одночасно є і інвентарем відповідної культури і, взятий загалом, може розглядатися як її опис.

У зв'язку з цим Е. Хауген зазначає, що найбільшої взаємопов'язаності між мовою і культурою слід очікувати саме у сфері лексики, так як словник виражає значення, тобто по-суті те, з чого складається певна культура [10: 63-65]. У зв'язку з цим, інтерференція не є чисто лінгвістичною проблемою, так як вона не просто один із фактів мови, а явище, що має глибокі психологічні і соціально-історичні, а також культурні корені. А контактування мов не тільки сугубо лінгвістичний процес, а ще й міжкультурне явище.

Предметом нашого ж дослідження є **лінгвокультурологічна інтерференція**, тобто інтерференція в рамках лінгвокультурологічного підходу, суть якого у вивченні комунікативних невдач, що виникають внаслідок накладання культурних кодів. Під

лінгвокультурологічною інтерференцією, ми, услід за Тімачивем П. В. [9: 6], розуміємо повне чи часткове неспівпадання англійських культурних конотацій з конотаціями інших мов, що контактують одна з одною. Її слід розглядати з урахуванням як чисто лінгвістичного, так і антропологічного і соціального аспектів мови.

Інтерференція, в тому числі і лінгвокультурологічна, відбувається на основі білінгвізму, під яким ми розуміємо вживання індивідом двох мов, кожна з яких вибирається у відповідності з конкретною комунікативною ситуацією і залежить від типів білінгвізму.

Тімачев П.В. виділяє три типи лінгвокультурного стану при білінгвізмі [9: 17]: 1) спорадичний білінгвізм, що проявляється одночасно з обмеженою культурною асиміляцією у строго визначеній технологічній галузі. При цьому спостерігається внесення з чужої мови в рідну термінів зв'язаних з відповідною виробничо-економічною діяльністю; 2) орієнтований білінгвізм, що виникає на більш глибинному рівні культурної асиміляції, коли в коло засвоєння, крім вказаних галузей, входять традиційні системи економічної та соціальної орієнтації етносу. При ньому використання рідної мови продовжується. Хоча в обмежених масштабах. Одночасно здійснюється процес широкого запозичення із чужої мови термінів, пов'язаних з культурою, що засвоюється; 3) загальний білінгвізм, при якому новою мовою починають оволодівати всі члени етнічної спільноти. В той же час відбувається постійне забування раніше запозичених технологічних термінів рідної мови, а потім соціальної, етнічної і релігійної термінології.

Лінгвокультурологічна інтерференція на різних рівнях англійської мовної системи зумовлюється розбіжностями у світобаченні представників різних національних лінгвокультурних спільнот, а також розходженням у семантиці подібних слів англійської та контактуючих з нею мов, що зумовлено лакунарністю та культурною конотацією.

Ситуація коли одне слово слугує для вираження двох понять чи концептів, і відсутня необхідності у таких словах змушує говорити про **мовні та концептуальні лакуни** [11: 57]. Лакуни є результатом недостатності чи надлишку досвіду певної лінгвокультурної групи, через що не завжди можливо збагатити досвід однієї лінгвокультури досвідом іншої. Лакуни є феноменом, що належить конотації. Відомий лінгвіст В. Телія пояснює конотацію як відчуття чи асоціацію, що викликає слово чи фраза окрім її літературного значення (цит. з [7: 54]). Різні народи асоціюють одні ті ж самі поняття з цілком різними речами. Це є свідченням індивідуальності та особливого способу образного мислення цих народів. Кожна культура характеризується специфічними конотативними значенням слова, що В. Телія називає **культурною конотацією,** тобто інтерпретацією денотативного і образно-мотивованого аспектів значення в категоріях культури (цит. з [7:51]).

Лінгвокультурологічна інтерференція носить кластерний характер, комбінаторика якого залежить від конкретної комунікативної ситуації; вона виникає не тільки між різними контактуючими мовами і культурами, але й між різними культурами всередині однієї мови.

У процесі міжкультурної комунікації спостерігаються **вертикальний** (між представниками різних поколінь) та **горизонтальний** (в рамках одного покоління в процесі спілкування представників різних субкультур), **внутрімовний та міжмовний типи лінгвокультурологічною інтерференції**, які є комунікативно і прагматично значущими.

У формальному міжкультурному спілкуванні випадки лінгвокультурологічної інтерференції здійснюють негативний вплив на адекватне розуміння інформації, що передається, у той час як неформальне спілкування в мультикультурному контексті характеризується багато численними випадками лінгвокультурологічною інтерференції, влив яких на перебіг комунікації згладжується за рахунок використання процесів глобалізації, що мають місце як у мові, так і у культурі.

Лінгвістична інтерпретація даних аналізу дає підстави вважати можливим використання результатів дослідження в лінгвістичній теорії та практиці. Тому до **перспективних напрямків подальшого наукового пошуку в галузі дослідження** слід віднести вивчення питань, пов'язаних із зіставленням ключових концептів української та англійської культур та культурних конотацій. Розкриття національно-культурної конотації

дало б можливість глибше зрозуміти національно-культурну специфіку мови та уникнути лінгвокультурологічної інтерференції.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вайнрайх У. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования / Пер. с англ. языка и коммент. Жлуктенко Ю.А.; Вступ. ст. Ярцевой В.Н. – К.: Вища школа, 1979. – 264 с.
2. Валігура О. Р. Систематизація ознак мовної інтерференції // Нова філологія / за ред. Манакіна В.М. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – № 36. – С. 104–110.
3. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия. – К: Вища школа, 1974. – 176 с.
4. Исаев М. К. Лингвоконтрастивное исследование речевой деятельности в условиях искуственного двуязычия (эксперементально-фонетическое исследование на матери але английскогои казахського языков): Автореф. дис. на соискание науч. степени доктора филол.наук. – М., 1992. – 50 с.
5. Карлинский А. Е. Основы теории взаимодействия языков и проблема интерференции: Автореф. дис.. на соискание науч. степени д-ра филол. наук. – К., 1981. – 48 с.
6. Маслова В. Лингвокультурология. – Москва: Академия, 2004. – 208 с.
7. Семчинський С. В. Семантична інтерференція мов. – К.: Вища школа, 1974. – 256 с.
8. Тимачев П. В. Лингвокультурная интерференция как коммуникативная помеха (на материале английского языка): Автореферат дис. канд. филолог. наук: Волгоград, 2005. – 20 с.
9. Хауген Э. Языковый контакт // Новое в зарубежной лингвистике: Языковые контакты. Вып.VI. – М.: Прогрес, 1972. – С 61-81.
10. Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии: Учебное пособие. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2005. – 184 с.
11. Mackey W. F. The Description of Bilingualism // Readings in the Sociology of Language. – The Hague: Mouton, 1968. – P. 554-584.
12. Romaine S. Bilingualism. – Oxford: Blackwell Publishing, 2004. – 384 p.
13. Wells J. C. Overcoming Phonetic Interference // Speech, Hearing and Language: Work in Progress. – 2000. – Vol. 11. – P. 111-128.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мар'яна Марціяш – асистент кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наукові інтереси: проблеми лінгвокультурології та міжкультурної комунікації, мовної картини світу двомовної особистості.

ОБРАЗ ЛЮДИНИ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ НІМЕЦЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ (НА МАТЕРІАЛІ КАЗОК БРАТІВ ГРІММ)

Олена МЕЛЬНИК (Чернівці, Україна)

У статті йдеться про фрагментарну кількісну реконструкцію мовної картини світу, представленої у німецьких народних казках зі збірки „Kinder-und Hausmärchen/Gesammelt durch die Brüder Grimm", на основі їх прикметникового складу, аналіз якого дає можливість визначити місце людини, її бачення самої себе у представленому мовному універсумі.

The article "The image of a human in the language world view of the Grimms tales" by Melnyk O.V. deals with the selective reconstruction of a language world view on the basis of adjectives combined into lexical-semantical groups. The quantitative analysis (based upon the number of words included into LSGs and their frequencies) demonstrates peculiarities of reconstructed values and human self-consciousness implied in the language universe of German folk tales collected by the Brothers Grimm.

Питання співвідношення мови, з одного боку, свідомості та світобачення – з іншого належать до кола давніх, але поки що нерозв'язаних і особливо актуальних проблем. Мова як засіб репрезентації дійсності виражає її через знакову систему. Саме система мовних знаків пов'язує між собою навколишню дійсність та її сприйняття, відображення світу у мозку людини та процеси його усвідомлення. У такий спосіб світ постає як результат вторинного перекодування первинних даних, які спочатку були „пропущені" крізь свідомість, а потім – крізь знакову систему мови, і образ, вжитий в тексті, – це перекодоване відображення, яке в силу конотацій може і не співпадати з предметом відображення.

Мова як „інструмент" концептуалізації навколишньої дійсності виражає через відповідну сукупність фрагментів „мовної картини світу" (Weltbild, термін Л. Вайсгербера та Л.Вітгенштайна) певну специфіку світосприйняття, національної історії та культури, тобто національний характер певного народу. Реконструкція цього концептуального образу світу дає можливість „зазирнути" до „закодованого" в ній психологічного портрету мовної спільноти, що робить такі дослідження особливо актуальними для когнітивістики та етнолінгвістики, які займаються механізмами та національними особливостями формування